

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра інфекційних хвороб

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

_____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Актуальні проблеми ВІЛ-інфекції»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 8 від 29 червня 2023 року).

Розробники:

завідувач кафедри, д-р мед. наук, професор Чабан Т.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інфекційних хвороб
Протокол № 1 від « 29 » 08 2023 р.

Завідувач кафедри Тетяна ЧАБАН

Погоджено із гарантом ОІП Валерія МАРІЧЕРЕДА

Схвалено предметною цикловою методичною комісією з терапевтичних дисциплін
ОНМедУ

Протокол № 1 від « 31 » 08 2023 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з терапевтичних дисциплін ОНМедУ

 Олена ВОЛОШИНА

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Загальна кількість:	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	<i>Денна форма навчання</i> <i>Вибірковий курс</i>
Кредитів: 3	Спеціальність 222 «Медицина»	<i>Рік підготовки: 5</i>
Годин: 90	Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Семестри IX - X</i> <i>Лекції (0 год.)</i>
Змістових модулів: 3		<i>Семінарські (0 год.)</i> <i>Практичні (30 год.)</i> <i>Лабораторні (0 год.)</i> <i>Самостійна робота (60 год.)</i> <i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i> <i>Форма підсумкового контролю – залік</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: У загальній системі підготовки лікаря вибірковий курс «Актуальні проблеми ВІЛ-інфекції» посідає важливе місце. Опанування здобувачем вищої освіти знань з дисципліни закладає основи вивчення сімейної медицини, що передбачає інтеграцію викладання з цією дисципліною та формування умінь застосовувати знання з диференційної діагностики ВІЛ-інфекції в процесі подальшого навчання і в професійній діяльності. Особлива увага у викладанні дисципліни приділяється питанням ранньої діагностики, своєчасного призначення лікування хворим, що сприяє максимальному подовженню тривалості життя хворого та збереженню його якості, недопущення поширення захворювання.

Завдання:

- виділити основні синдроми при ВІЛ-інфекції;
- проводити диференціальну діагностику та ставити попередній клінічний діагноз ВІЛ-інфекція;
- визначати клінічні стадії ВІЛ-інфекції;
- планувати обстеження пацієнта та інтерпретувати отримані результати обстежень,
- визначати лікувальну тактику ведення пацієнта при ВІЛ-інфекції;
- ставити діагноз і надавати екстрену допомогу при основних невідкладних станах;
- демонструвати вміння ведення медичної документації інфекційних ВІЛ-інфікованих хворих.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати типові та складні задачі, у тому числі дослідницького та інноваційного характеру у сфері медицини.

Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

Загальних (ЗК):

ЗК1 – Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3 – Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4 – Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

- ЗК5 – Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
 ЗК6 – Здатність приймати обґрунтовані рішення.
 ЗК7 – Здатність працювати в команді.
 ЗК8 – Здатність до міжособистої взаємодії.
 ЗК10. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології
 ЗК11 – Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
 ЗК12 – Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
 ЗК14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав и свобод людини і громадянина в Україні
 ЗК15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
 ЗК16. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт
 ЗК17. Прагнення до збереження навколишнього середовища

Спеціальних (СК):

- СК1 – Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.
 СК2 – Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
 СК3 – Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.
 СК4. Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні та профілактиці захворювань
 СК5 – Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні та профілактиці захворювань.
 СК6 – Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань.
 СК7 – Здатність до діагностування невідкладних станів.
 СК8 – Здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги.
 СК10 – Здатність до виконання медичних маніпуляцій.
 СК11 – Здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.
 СК13 – Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.
 СК14. Здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб
 СК15. Здатність до проведення експертизи працездатності
 СК16 – Здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм.
 СК17. Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
 СК20. Здатність до проведення епідеміологічних та медико статистичних досліджень здоров'я населення; обробки соціальної, економічної та медичної інформації
 СК23. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері охорони здоров'я
 СК24 – Дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами.
 СК25. Дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів
 СК26 – Здатність визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН1 - Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.

ПРН2 - Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.

ПРН3 - Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.

ПРН4 - Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання (за списком 2).

ПРН5 - Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 4), враховуючи вік пацієнта.

ПРН6 - Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я (за списком 2).

ПРН7 - Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та/або інструментальні) (за списком 4), пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).

ПРН8 - Визначити головний клінічний синдром або симптом, яким обумовлена тяжкість стану потерпілого/постраждалого (за списком 3) шляхом прийняття обґрунтованого рішення стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах, в умовах нестачі інформації та обмеженого часу.

ПРН9 - Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями (за списком 2), враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, на підставі попереднього клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміти обґрунтувати персоніфіковані рекомендації під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.

ПРН10 - Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.

ПРН14 - Визначати тактику та надавати екстрену медичної допомоги при невідкладних станах (за списком 3) в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.

ПРН16. Формувати раціональні медичні маршрути пацієнтів; організовувати взаємодію з колегами в своєму та інших закладах, організаціях та установах; застосовувати інструменти просування медичних послуг на ринку, на підставі аналізу потреб населення, в умовах функціонування закладу охорони здоров'я, його підрозділу, в конкурентному середовищі.

ПРН17. Виконувати медичні маніпуляції (за списком 5) в умовах лікувального закладу, вдома або на виробництві на підставі попереднього клінічного діагнозу та/або показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм.

ПРН18. Визначати стан функціонування та обмежень життєдіяльності особи та тривалість непрацездатності з оформленням відповідних документів, в умовах закладу охорони здоров'я на підставі даних про захворювання та його перебіг, особливості професійної діяльності людини, тощо. Вести медичну документацію щодо пацієнта та контингенту населення на підставі нормативних документів.

ПРН19. Планувати та втілювати систему протиепідемічних та профілактичних заходів, щодо виникнення та розповсюдження захворювань серед населення.

ПРН20. Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної, загальної та локальної профілактики інфекційних захворювань.

ПРН21. Відшуковувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН24. Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН29. Планувати, організовувати та проводити заходи зі специфічної профілактики інфекційних захворювань, в тому числі згідно з Національним календарем профілактичних щеплень, як обов'язкових так і рекомендованих. Управляти залишками вакцин, організовувати додаткові вакцинальні кампанії, у т.ч. заходи з імунопрофілактики.

ПРН30. Визначати тактику ведення осіб, що підлягають диспансерному нагляду (діти, вагітні, працівники, професії яких передбачають обов'язковий диспансерний огляд).

ПРН31. Визначати тактику ведення осіб, хворих на хронічні інфекційні хвороби, що підлягають диспансерному нагляду.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати: етіологію, епідеміологію, патогенез, клініку, діагностику, диференційну діагностику, лікування, профілактику ВІЛ-інфекції.

Вміти:

- спілкуватися з хворим, збирати скарги, анамнез життя та захворювання, епідеміологічний анамнез, проведення опитування за органами та системами;
- проведення фізикального обстеження хворого та визначення основних симптомів захворювання;
- аналізувати результати лабораторних, функціональних та інструментальних досліджень;
- проводити диференційну діагностику та обґрунтовувати клінічний діагноз;
- визначати тактику та надавати екстрену медичної допомогу при невідкладних станах;
- визначати характер та принципи лікування на підставі попереднього клінічного діагнозу;
- визначення заходів екстреної профілактики;
- доповідь результатів обстеження хворого, правильності встановлення діагнозу, диференційного діагнозу, обсяг призначеного обстеження, лікувальну тактику, оцінку прогнозу та працездатності.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Епідеміологічні та клінічні особливості ВІЛ-інфекції

32 години/1,07 кредити: лекції - 0, семінарські заняття - 0, практичні заняття - 14, СРС - 18)

Тема 1. Основні етапи поширення пандемії ВІЛ-інфекції. Сучасна епідеміологічна

ситуація з ВІЛ-інфекції в світі та Україні. Сучасне поняття про пандемію ВІЛ-інфекції в Україні та у світі в цілому. Підгрунття для поширення ВІЛ-інфекції.

Тема 2. Механізми і шляхи передачі ВІЛ. Групи ризику щодо інфікування ВІЛ. Передача ВІЛ-інфекції від матері до дитини. Основні та можливі механізми зараження ВІЛ та шлях їх реалізації. Роль матері у передачі ВІЛ дитині, ведення вагітних і пологів при ВІЛ-інфекції.

Тема 3. Структура ВІЛ, цикл реплікації. Різновиди ВІЛ, патогенетичні особливості та механізми реплікації в організмі людини.

Тема 4. Стійкість ВІЛ у навколишньому середовищі. Ступені ризику інфікування. Можливості інфікування ВІЛ у повсякденному житті.

Тема 5. Природний перебіг ВІЛ-інфекції. Взаємодія ВІЛ з організмом людини при інфікуванні.

Тема 6. ВІЛ і імунна система людини. Вплив ВІЛ на функціонування імунної системи людини.

Тема 7. Сучасна класифікація стадій ВІЛ-інфекції. Основні симптоми і синдроми. Характеристика клінічного перебігу ВІЛ-інфекції. Симптоми та синдроми, які супроводжують різні клінічні стадії ВІЛ-інфекції.

Тема 8. Поняття про опортуністичні інфекції. ВІЛ-асоційовані інфекції та інвазії. Опортуністичні інфекції у ВІЛ-інфікованих, особливості перебігу. Інфекції та інвазії, які найчастіше супроводжують перебіг різних клінічних стадій ВІЛ-інфекції.

Тема 9. Клінічні і епідеміологічні критерії діагнозу. Основні критерії, які враховуються при підозрі на ВІЛ та встановленні заключного діагнозу.

Змістовий модуль 2.

Особливості лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції

22 години/0,7 кредити: лекції - 0, семінарські заняття - 0, практичні заняття - 8, СРС - 14)

Тема 10. Принципи та методи лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції: ІФА, імуноблот, імунохроматографічний. Особливості проведення, показання та інтерпретації отриманих результатів.

Тема 11. Особливості використання експрес-тестів. Процедура тестування швидкими тестами. Поняття про швидкі тести. Порядок та правила використання експресдіагностики ВІЛ-інфекції.

Тема 12. Помилки при проведенні процедури тестування швидкими тестами та оцінки результатів. Помилки, можливість виникнення яких треба враховувати при тестуванні швидкими тестами.

Тема 13. Молекулярно-генетичні тести. Метод проточної цитометрії. Правила проведення, особливості підготовки до діагностики.

Тема 14. Облік результатів та подальші кроки верифікації отриманих результатів. Правила проведення.

Тема 15. Тестування населення на ВІЛ. Наказ МОЗ України № 415 про «Порядок добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію». Загальні особливості та поняття.

Тема 16. Поняття скринінгу на ВІЛ, його цілі (31 грудня 2021 року МОЗ України оновлено Наказ № 794 «Про удосконалення системи управління якістю лабораторних досліджень у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу» з урахуванням оновлених рекомендацій ВООЗ). Визначення поняття «скринінг», мета, завдання та особливості проведення.

Змістовий модуль 3.

Особливості консультування на ВІЛ-інфекцію та АРТ-терапія

12 години/0,4 кредити: лекції - 0, семінарські заняття - 0, практичні заняття - 2, СРС - 10)

Тема 17. Алгоритм дотестового консультування. Правила та етапи проведення.

Тема 18. Особливості післятестового консультування при негативному і позитивному результаті тестування на ВІЛ. Правила та етапи проведення.

Тема 19. Консультування різних груп населення (вагітних, осіб, які вживають ін'єкційні наркотики, робітників сексіндустрії, медичних працівників, та ін). Правила та етапи проведення.

Тема 20. Антиретровірусна терапія (АРТ) – поняття, основні групи препаратів, цілі та принципи призначення. Особливості проведення та чутливість ВІЛ до АРТ.

Тема 21. АРТ: міжлікарська взаємодія та найбільш поширені побічні ефекти. Сумісність препаратів, якість життя на АРТ.

Змістовий модуль 4.

Профілактика ВІЛ-інфекції, правові та соціальні аспекти надання медичної допомоги особам, що живуть з ВІЛ

24 години/0,8 кредити: лекції -0, семінарські заняття - 0, практичні заняття - 6, СРС - 18)

Тема 22. Профілактика – основа боротьби з ВІЛ-інфекцією. Загальні правила профілактики зараження. Основні положення профілактики розповсюдження ВІЛ в Україні та світі.

Тема 23. Стратегія UNAIDS «Прискорення припинення епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу до 2030 р.». Індикатор «90-90-90» та «95-95-95». Особливості впровадження в Україні та світі.

Тема 24. Розуміння особистого і професійного ризику інфікування ВІЛ. Групи професій, які мають ризи інфікуватися ВІЛ, способи запобігання.

Тема 25. Дії медичного персоналу під час виникнення аварійної ситуації. Поняття про аварійну ситуацію та алгоритм дій при її виникненні.

Тема 26. Показання для проведення постконтактної профілактики. Поняття «постконтактної профілактики», особливості проведення в умовах сучасної медицини.

Тема 27. Нормативно-правові акти з організації медичної допомоги ВІЛ-інфікованим. Права та обов'язки ВІЛ-інфікованих. Дотримання лікарської таємниці при роботі з ВІЛ-інфікованими пацієнтами. Юридичні аспекти та роль сімейного лікаря у роботі з ВІЛ-інфікованими.

Тема 28. Поняття стигми та дискримінації. Вербальні, невербальні прояви стигми. Види стигм. Причини стигматизації та дискримінації уразливих до ВІЛ-інфікування груп населення. Шляхи подолання стигматизації і дискримінації. Поняття про толерантність.

Тема 29. Надання паліативної допомоги людям, які живуть з ВІЛ: концепція, задачі, принципи

Тема 30. Громадський рух і громадські організації. Роль спеціаліста з соціальної роботи у наданні допомоги людям, які живуть з ВІЛ. Роль суспільства у подоланні стигм та дискримінації ВІЛ-інфікованих.

4. Структура залікового кредиту

Назви тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття
Змістовий модуль 1.					
Епідеміологічні та клінічні особливості ВІЛ-інфекції					
Основні етапи поширення пандемії ВІЛ-інфекції. Сучасна епідеміологічна ситуація з	4		2		2

ВІЛ-інфекції в світі та Україні						
Механізми і шляхи передачі ВІЛ. Групи ризику щодо інфікування ВІЛ. Передача ВІЛ-інфекції від матері до дитини	4			2		2
Структура ВІЛ, цикл реплікації	4			2		2
Стойкість ВІЛ у навколишньому середовищі. Ступені ризику інфікування	2					2
Природний перебіг ВІЛ-інфекції	4			2		2
ВІЛ і імунна система людини	2					2
Сучасна класифікація стадій ВІЛ-інфекції. Основні симптоми і синдроми	4			2		2
Поняття про опортуністичні інфекції. ВІЛ-асоційовані інфекції та інвазії	4			2		2
Клінічні і епідеміологічні критерії діагнозу	4			2		2
Разом за змістовним модулем 1	32			14		18
Змістовий модуль 2.						
Особливості лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції						
Принципи та методи лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції: ІФА, імуноблот, імунохроматографічний	4			2		2
Особливості використання експрес-тестів. Процедура тестування швидкими тестами	4			2		2
Помилки при проведенні процедури тестування швидкими тестами та оцінки результатів	2					2
Молекулярно-генетичні тести. Метод проточної цитометрії	4			2		2
Облік результатів та подальші кроки верифікації отриманих результатів	2					2
Тестування населення на ВІЛ. Наказ МОЗ України № 415 про «Порядок добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію»	4			2		2
Поняття скринінгу на ВІЛ, його цілі (31 грудня 2021 року МОЗ України оновлено <u>Наказ № 794</u> «Про удосконалення системи управління якістю лабораторних досліджень у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу» з урахуванням оновлених рекомендацій ВООЗ)	2					2
Разом за змістовним модулем 2	22			8		14
Змістовий модуль 3.						
Особливості консультування на ВІЛ-інфекцію та АРТ-терапія						
Алгоритм дотестового консультування	2					2
Особливості післятестового консультування при негативному і позитивному результаті тестування на ВІЛ	2					2
Консультування різних груп населення (вагітних, осіб, які вживають ін'єкційні наркотики, робітників сексіндустрії, медичних працівників, та ін.)»	2					2
Антиретровірусна терапія (АРТ) – поняття, основні групи препаратів, цілі та принципи призначення	4			2		2

АРТ: міжлікарська взаємодія та найбільш поширені побічні ефекти	2					2
Разом за змістовним модулем 3	12			2		10
Змістовий модуль 4.						
Профілактика ВІЛ-інфекції, правові та соціальні аспекти надання медичної допомоги особам, що живуть з ВІЛ						
Профілактика – основа боротьби з ВІЛ-інфекцією. Загальні правила профілактики зараження	4			2		2
Стратегія UNAIDS «Прискорення припинення епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу до 2030 р.». Індикатор «90-90-90» та «95-95-95»	2					2
Розуміння особистого і професійного ризику інфікування ВІЛ	2					2
Дії медичного персоналу під час виникнення аварійної ситуації	2					2
Показання для проведення постконтактної профілактики	2					2
Нормативно-правові акти з організації медичної допомоги ВІЛ-інфікованим. Права та обов'язки ВІЛ-інфікованих. Дотримання лікарської таємниці при роботі з ВІЛ-інфікованими пацієнтами	4			2		2
Поняття стигми та дискримінації. Вербальні, невербальні прояви стигми. Види стигм. Причини стигматизації та дискримінації уразливих до ВІЛ-інфікування груп населення. Шляхи подолання стигматизації і дискримінації. Поняття про толерантність	2					2
Надання паліативної допомоги людям, які живуть з ВІЛ: концепція, задачі, принципи	2					2
Громадський рух і громадські організації. Роль спеціаліста з соціальної роботи у наданні допомоги людям, які живуть з ВІЛ	4			2		2
Разом за змістовним модулем 4	24			6		18
РАЗОМ	90	0	0	30	0	60

5. Теми лекційних /семінарських/практичних/лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять

Лекційні заняття не передбачені

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені

5.3. Теми практичних занять

Тематичний план практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Основні етапи поширення пандемії ВІЛ-інфекції. Сучасна епідеміологічна ситуація з ВІЛ-інфекції в світі та Україні	2

2	Тема 2. Механізми і шляхи передачі ВІЛ. Групи ризику щодо інфікування ВІЛ. Передача ВІЛ-інфекції від матері до дитини	2
3	Тема 3. Структура ВІЛ, цикл реплікації	2
4	Тема 5. Природний перебіг ВІЛ-інфекції	2
5	Тема 7 Сучасна класифікація стадій ВІЛ-інфекції. Основні симптоми і синдроми	2
6	Тема 8. Поняття про опортуністичні інфекції. ВІЛ-асоційовані інфекції та інвазії	2
7	Тема 9. Клінічні і епідеміологічні критерії діагнозу	2
8	Тема 10. Принципи та методи лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції: ІФА, імуноблот, імунохроматографічний	2
9	Тема 11. Особливості використання експрес-тестів. Процедура тестування швидкими тестами	2
10	Тема 13. Молекулярно-генетичні тести. Метод проточної цитометрії	2
11	Тема 15. Тестування населення на ВІЛ. Наказ МОЗ України № 415 про «Порядок добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію»	2
12	Тема 20. Антиретровірусна терапія (АРТ) – поняття, основні групи препаратів, цілі та принципи призначення	2
13	Тема 22. Профілактика – основа боротьби з ВІЛ-інфекцією. Загальні правила профілактики зараження	2
14	Тема 27. Нормативно-правові акти з організації медичної допомоги ВІЛ-інфікованим. Права та обов'язки ВІЛ-інфікованих. Дотримання лікарської таємниці при роботі з ВІЛ-інфікованими пацієнтами	2
15	Тема 30. Громадський рух і громадські організації. Роль спеціаліста з соціальної роботи у наданні допомоги людям, які живуть з ВІЛ	2
РАЗОМ		30

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Підготовка до практичного заняття 1 з теми «Основні етапи поширення пандемії ВІЛ-інфекції. Сучасна епідеміологічна ситуація з ВІЛ-інфекції в світі та Україні»	2
2	Тема 2. Підготовка до практичного заняття 2 з теми «Механізми і шляхи передачі ВІЛ. Групи ризику щодо інфікування ВІЛ. Передача ВІЛ-інфекції від матері до дитини»	2
3	Тема 3. Підготовка до практичного заняття 3 з теми «Структура ВІЛ, цикл реплікації»	2
4	Тема 4. Підготовка до тематичного заняття 4 з теми «Стійкість ВІЛ у навколишньому середовищі. Ступені ризику інфікування»	2
5	Тема 5. Підготовка до практичного заняття 5 з теми «Природний перебіг ВІЛ-інфекції»	2
6	Тема 6. Підготовка до тематичного заняття 6 з теми «ВІЛ і імунна система людини»	2
7	Тема 7. Підготовка до практичного заняття 7 з теми «Сучасна класифікація стадій ВІЛ-інфекції. Основні симптоми і синдроми»	2
8	Тема 8. Підготовка до практичного заняття 8 з теми «Поняття про	2

	опортуністичні інфекції. ВІЛ-асоційовані інфекції та інвазії»	
9	Тема 9 Підготовка до практичного заняття 9 з теми «Клінічні і епідеміологічні критерії діагнозу»	2
10	Тема 10 Підготовка до практичного заняття 10 з теми «Принципи та методи лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції: ІФА, імуноблот, імунохроматографічний»	2
11	Тема 11 Підготовка до практичного заняття 11 з теми «Особливості використання експрес-тестів. Процедура тестування швидкими тестами»	2
12	Тема 12. Підготовка до тематичного заняття 12 з теми «Помилки при проведенні процедури тестування швидкими тестами та оцінки результатів»	2
13	Тема 13 Підготовка до практичного заняття 13 з теми «Молекулярно-генетичні тести. Метод проточної цитометрії»	2
14	Тема 14. Підготовка до тематичного заняття 14 з теми «Облік результатів та подальші кроки верифікації отриманих результатів»	2
15	Тема 15 Підготовка до практичного заняття 15 з теми «Тестування населення на ВІЛ. Наказ МОЗ України № 415 про «Порядок добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію»»	2
16	Тема 16. Підготовка до тематичного заняття 16 з теми «Поняття скринінгу на ВІЛ, його цілі (31 грудня 2021 року МОЗ України оновлено Наказ № 794 «Про удосконалення системи управління якістю лабораторних досліджень у сфері протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу» з урахуванням оновлених рекомендацій ВООЗ)»	2
17	Тема 17. Підготовка до тематичного заняття 17 з теми «Алгоритм дотестового консультування»	2
18	Тема 18. Підготовка до тематичного заняття 18 з теми «Особливості післятестового консультування при негативному і позитивному результаті тестування на ВІЛ»	2
19	Тема 19. Підготовка до тематичного заняття 19 з теми «Консультування різних груп населення (вагітних, осіб, які вживають ін'єкційні наркотики, робітників сексіндустрії, медичних працівників, та ін.)»	2
20	Тема 20 Підготовка до практичного заняття 20 з теми «Антиретровірусна терапія (АРТ) – поняття, основні групи препаратів, цілі та принципи призначення»	2
21	Тема 21. Підготовка до тематичного заняття 21 з теми «АРТ: міжлікарська взаємодія та найбільш поширені побічні ефекти»	2
22	Тема 22 Підготовка до практичного заняття 22 з теми «Профілактика – основа боротьби з ВІЛ-інфекцією. Загальні правила профілактики зараження»	2
23	Тема 23. Підготовка до тематичного заняття 23 з теми «Стратегія UNAIDS «Прискорення припинення епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу до 2030 р.». Індикатор «90-90-90» та «95-95-95»»	2
24	Тема 24. Підготовка до тематичного заняття 24 з теми «Розуміння особистого і професійного ризику інфікування ВІЛ»	2
25	Тема 25. Підготовка до тематичного заняття 25 з теми «Дії медичного персоналу під час виникнення аварійної ситуації»	2
26	Тема 26. Підготовка до тематичного заняття 26 з теми «Показання для проведення постконтактної профілактики»	2
27	Тема 27 Підготовка до практичного заняття 27 з теми «Нормативно-правові акти з організації медичної допомоги ВІЛ-інфікованим. Права та обов'язки ВІЛ-інфікованих. Дотримання лікарської таємниці при роботі з ВІЛ-інфікованими пацієнтами»	2

28	Тема 28. Підготовка до тематичного заняття 28 з теми «Поняття стигми та дискримінації. Вербальні, невербальні прояви стигми. Види стигм. Причини стигматизації та дискримінації уразливих до ВІЛ-інфікування груп населення. Шляхи подолання стигматизації і дискримінації. Поняття про толерантність»	2
29	Тема 29. Підготовка до тематичного заняття 29 з теми «Надання паліативної допомоги людям, які живуть з ВІЛ: концепція, задачі, принципи»	2
30	Тема 30 Підготовка до практичного заняття 30 з теми «Громадський рух і громадські організації. Роль спеціаліста з соціальної роботи у наданні допомоги людям, які живуть з ВІЛ»	2
РАЗОМ		60

7. Методи навчання

У процесі викладання дисципліни застосовуються різні методи навчання:

1) *словесні методи*: навчальна розповідь, бесіда, навчальна дискусія (вони дозволяють роз'яснити ключові питання теми практичного/клінічного заняття та інтегрувати у процес теоретичного розбору опитування здобувачів), інструктаж, робота з методичними розробками, методичними посібниками, підручником;

2) *наочні методи*: демонстрування мультимедійних матеріалів з використанням LCD-екрану за темами клінічного заняття, а також робота у ліжка хворого (розбір клінічних випадків під час відвідування відділення або з використанням електронної бази даних);

3) *практичні методи*: вправа (вирішення ситуаційної клінічної задачі з постановкою діагнозу, його обґрунтуванням і відповіддю на запитання до неї; робота з тестовими завданнями за типом КРОК-2; практична робота у ліжка хворого з клінічним розбором та відкритою дискусією.

Видами навчальної діяльності здобувачів згідно з навчальним планом є:

а) семінарські заняття, б) самостійна робота здобувачів (СРС).

Тематичні плани семінарських занять та СРС забезпечують реалізацію у навчальному процесі всіх тем, які входять до складу змістових розділів.

Практичні заняття проводяться на клінічних базах кафедри. Методика організації клінічних семінарських занять з інфекційних хвороб передбачає необхідність:

- зробити здобувача учасником процесу надання медичної допомоги пацієнтам від моменту їх госпіталізації, обстеження, постановки діагнозу, проведення диференційної діагностики, лікування до виписки зі стаціонару;

- оволодіти професійними практичними навичками: навичками роботи в команді здобувачів, лікарів, інших учасників надання медичної допомоги;

- сформулювати відповідальність здобувача, як майбутнього фахівця за рівнем своєї підготовки, її удосконалення протягом навчання і професійної діяльності.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, самостійне опанування алгоритмів спілкування з хворим.

Завдання для самостійної роботи у вигляді питань з переліку тем СРС включаються до усної співбесіди, письмової роботи (під час клінічного заняття).

8. Форми контролю та методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль успішності навчання здобувачів здійснюється під час практичного заняття на основі теоретичних знань і практичних навичок та вмій, задля чого використовуються наступні форми контролю:

- усне опитування;
- блиц-опитування;
- контроль практичних навичок (робота у ліжка хворого) – контроль викладачем, самоконтроль;
- контроль вирішення ситуаційної клінічної задачі з постановкою діагнозу, його обґрунтуванням і відповіддю на питання до неї наприкінці заняття (письмовий контроль);
- усні/письмові відповіді на питання за темами СРС відповідно до календарно-тематичного плану;
- оцінювання активності на занятті.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Підсумковий контроль: залік.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному / семінарському / лабораторному занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
 - методи: а) опитування, б) усні/письмові відповіді, в) вирішення ситуаційної клінічної задачі;
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
2. Оцінювання роботи із пацієнтом та практичних навичок з теми заняття.
 - методи: а) оцінювання комунікативних навичок спілкування з пацієнтом, б) правильність призначення та оцінки лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу, г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування.
 - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Добре «4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду хворого та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях, виконав та захистив індивідуальне завдання та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має

академічної заборгованості.

Залік здійснюється: на останньому занятті до початку екзаменаційної сесії - при стрічковій системі навчання, на останньому занятті – при цикловій системі навчання. Оцінка за залік є середньоарифметичною за всіма складовими за традиційною чотирибальною шкалою і має величину, яка округлюється за методом статистики з двома десятковими знаками після коми.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Отриманий середній бал за навчальну дисципліну для здобувачів, які успішно опанували робочу програму навчальної дисципліни, конвертується з традиційної чотирибальної шкали у бали за 200-бальною шкалою, як наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння освітньої компоненти. Конвертація традиційної оцінки (середній бал за навчальну дисципліну) в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету.

Відповідно до отриманих балів за 200-бальною шкалою, досягнення здобувачів оцінюються за рейтинговою шкалою ECTS. Подальше ранжування за рейтинговою шкалою ECTS дозволяє оцінити досягнення здобувачів з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів.

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

Здобувачі, які навчаються на одному курсі (однієї спеціальності), на підставі кількості балів, набраних з дисципліни, ранжуються за шкалою ECTS таким чином:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

Оцінювання самостійної роботи здобувачів

Самостійна робота здобувачів, яка передбачена темою заняття поряд із аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус
- Методичні розробки до лекційних занять
- Методичні розробки до практичних занять
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти
- Мультимедійні презентації
- Ілюстративні матеріали
- Ситуаційні клінічні завдання
- Ситуаційні результати лабораторних обстежень
- Сценарії рольових ігор (за необхідністю)
- Презентації та конспекти лекцій

11. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Сучасна епідеміологічна ситуація з ВІЛ-інфекції в світі та Україні.
2. Механізми і шляхи передачі ВІЛ.
3. Групи ризику щодо інфікування ВІЛ
4. Передача ВІЛ-інфекції від матері до дитини.
5. Структура ВІЛ.
6. Життєвий цикл реплікації ВІЛ.
7. Натуральний перебіг ВІЛ-інфекції.
8. Особливості взаємодії ВІЛ і імунної системи людини.
9. Сучасна класифікація стадій ВІЛ-інфекції.
10. Основні симптоми і синдроми ВІЛ-інфекції.
11. Поняття про опортуністичні інфекції.
12. ВІЛ-асоційовані інфекції та інвазії.
13. Принципи та методи лабораторної діагностики ВІЛ-інфекції.
14. Особливості використання експрес-тестів.
15. Показання до обстеження на ВІЛ.
16. Особливості проведення дотестової та післятестової бесіди.
17. Особливості тестування на ВІЛ різних груп населення.
18. Особливості тестування на ВІЛ медичних працівників.
19. Особливості тестування на ВІЛ вагітних.
20. Особливості тестування на ВІЛ працівників поліції, служб порятунку.
21. Особливості колективного тестування на ВІЛ.
22. Особливості тестування на ВІЛ осіб, які вживають ін'єкційні наркотики.
23. Особливості тестування на ВІЛ робітників сексіндустрії.
24. Антиретровірусна терапія (ВААРТ), основні цілі.
25. Групи препаратів АРТ.
26. Що означає «95-95-95»?
27. Основні напрямки профілактики ВІЛ.
28. Екстрена профілактика ВІЛ.
29. Організація медичної допомоги ВІЛ-інфікованим згідно нормативно-правових актів.
30. Права та обов'язки ВІЛ-інфікованих.
31. Дотримання лікарської таємниці при роботі з ВІЛ інфікованими пацієнтами.

12. Рекомендована література

Основна:

- Атлас дитячих інфекційних хвороб. Червона Книга = Red Book Atlas of Pediatric Infectious Diseases / Керол Дж. Бейкер; переклад 3-го англ. видання. К.: ВСВ «Медицина», 2019. – 744 с.
- Атлас інфекційних хвороб [М.А. Андрейчин, В.С. Копча, С.О. Крамарьов та ін.]; за ред. М.А. Андрейчина. – 3-тє вид., випр. і допов. – Львів: Магнолія, 2019. – 296 с.
- Інфекційні хвороби: підручник / О.А. Голубовська, М.А. Андрейчин, А.В. Шкурба та ін.; за ред. О.А. Голубовської. – 2-е вид., переробл. і допов. – К.: ВСВ «Медицина», 2018. – 688 с.
- Інфекційні хвороби: підручник / О.А. Голубовська, М.А. Андрейчин, А.В. Шкурба та ін.; за ред. О.А. Голубовської. – 4-е вид., переробл. і допов. – К.: ВСВ «Медицина», 2022. – 464 с. (кольорові)
- Тропічні хвороби: навч. посіб./ Козько В.М., Соломенник Г.О., Юрко К.Ю.-К.: ВСВ «Медицина», 2019.-384 с. ISBN 978-617-505-670-7
- Методичні розробки для здобувачів (відповідно до теми заняття)
- Методичні розробки для викладачів (відповідно до теми заняття)
- Методичні розробки для самостійної роботи здобувачів

Додаткова література

1. Атлас інфекційних хвороб/М. А. Андрійчин [та ін.]; за ред. М. А. Андрійчина. - Другий вид., Испр. та доповіді. – Тернопіль: Підручник. та посібник., 2017. – 287 с.
2. "Внутрішні хвороби. Підручник, що ґрунтується на принципах доказової медицини 2018/2019». Практична медицина, Краків, Польща. 2018 –1632 с.
3. Infectious diseases: Підручник для мед. ун-тів, інст., акад. Затверджено МОН та МОЗ / Голубовська О.О., Андрійчин М.А., Шкурба О.В.; за ред. О.А. Голубовської. К.: ВСВ «Медицина», 2018. - 664 с.
4. Harrison's Principles of internal medicine. 19th edition /edited Anthony S. Fauci, Dennis L Kasper, Dan L. Longo [et all]. - New York. - 2017. - 2340 p.
5. Pediatric Infectious Diseases: Textbook / SO Kramarov, OB Nadraga, LV Pyra та ін. - 4th edition К.: ВСВ «Медицина», 2020. - 240 с.
6. General epidemiology: study guide (IV al) / NO Виноград. - 3rd edition, correctod К.: ВСВ «Медицина», 2017. - 128 с.
7. Tropical infections: manual/ed. MA Andreychyn, VD Moskaliuk. - Lviv: "Magnolia 2006", 2019. - 220 p.
8. Інфекційні хвороби. Курс лекцій: навчальний посібник / Є.В. Нікітін, К.Л. Сервецький, Т.В. Чабан [та ін.]. – Одеса: ОНМедУ, 2012. – 252 с. – (Серія «бібліотека студента-медика»).
- Рекомендації міжнародних організацій
- **Електронний каталог (<https://library.odmu.edu.ua/catalog/>)**

- 13. Електронні інформаційні ресурси

- <http://moz.gov.ua> – Міністерство охорони здоров'я України
- www.ama-assn.org – Американська медична асоціація / American Medical Association
- www.who.int – Всесвітня організація охорони здоров'я
- www.dec.gov.ua/mtd/home/ - Державний експертний центр МОЗ України
- <http://bma.org.uk> – Британська медична асоціація
- www.gmc-uk.org - General Medical Council (GMC)
- www.bundesaeztekammer.de – Німецька медична асоціація